

PAPERS DE LA COSTERA

Nº 3 i 4 Xàtiva. Juliol 1986
Associació d'Amics de la Costera

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	5
ECONOMIA I SOCIETAT	7
L'ESPAI SUBREGIONAL I LA COMARCA DE LA COSTERA	
<i>Pep Sorribes i Voro Verger</i>	9
L'ECONOMIA DE LA COSTERA: UNA REALITAT EQUILIBRADA I DINÀMICA	
<i>Emèrit Bono, J.A. Tomàs Carpi i Amat Sànchez</i>	17
EL FORN DE VIDRE DE «LA CIUDAD DE SAN PHELIPE»	
ADMINISTRACIÓ VERSUS INDÚSTRIA	
<i>Marià González Baldoví</i>	27
HISTÒRIA I GEOGRAFIA	37
LES VISITES PASTORALS DE XÀTIVA:	
INSTITUCIONS ECLESIASTIQUES I RELIGIOSES	
<i>Vicent Pons Alós</i>	39
GEOGRAFIA FÍSICA DE MOIXENT	
<i>Joan Antoni Talens Mollà</i>	53
PÉREZ BAYER A XÀTIVA	
<i>Germán Ramírez Aledón</i>	61
SOBRE DUES INSCRIPCIONS ÀRABS DE XÀTIVA	
I EL PSEUDOARABISTA ESCOLANO	
<i>M.^a del Carme Barceló Torres</i>	73
APORTACIONS A L'ESTUDI HISTÒRIC I TÈCNIC DE LA FILA DE PLA	
<i>Marià González Baldoví</i>	81
ART, ARQUITECTURA I URBANISME	91
XÀTIVA I LA TRANSICIÓ PROFESSIONAL EN L'ARQUITECTURA	
DEL SEGLE XVIII AL PAÍS VALENCIÀ	
<i>Julià Esteban i Chapapria</i>	93
LA INSCRIPCIÓ DESTRUÏDA DEL RETAULE DE CERÀMICA	
DEL CARRER DE NOGUERA	
<i>Marià González Baldoví</i>	105
DESCRIPCIÓ I HIPÒTESI AL VOLTANT DE LA PICA HISPANO-ORIENTAL	
DEL MUSEU DE XÀTIVA	
<i>Carles Sala Benimeli</i>	111
TEXTS I DOCUMENTACIÓ	123
EL MOTÍ DE 1691 CONTRA ELS FRANCESOS	
<i>Marià González Baldoví</i>	125

EL FORN DEL VIDRE DE "LA CIUDAD DE SAN PHELIPE". ADMINISTRACIÓ VERSUS INDÚSTRIA

Mariano González Baldoví

Abril 1984

Els anys següents a la Crema de Xàtiva varen ser de lenta repoblació i reconstrucció en tots els ordres. L'Ajuntament, organitzat si fa no fa a la manera castellana, fou dotant Xàtiva —d'ençà 1708 batejada amb el nom de "San Phelipe"— dels edificis i serveis públics necessaris a una ciutat moderna: duana, llotja de mercaderies, pes de la farina, casernes, escoles, etc. Un núvol d'empleats, buròcrates, delegats i subalterns garantien el correcte funcionament d'aquestes institucions, la normativa de les quals va recollir en un cos jurídic: "*Ordenanzas Generales para el Gobierno Político y Económico de la Ciudad de San Phelipe*", publicades en 1750. En realitat, es tractava d'una compilació de dret escrit i consuetudinari de l'antiga Xàtiva, en la qual havien esmenat llacunes i adequat el text al model d'estat centralista.

D'altra banda, a partir de la segona meitat del segle, el capital privat inicià la creació de modestes instal·lacions manufactureres que podien haver estat l'embrió de la revolució industrial de la ciutat. Tanmateix, totes aquestes iniciatives xocaren amb l'especial idiosincràsia dels nobles i comerciants, com en els tres dels casos coneixedors de les fàbriques de terrissa, sabó i vidre. De les vicissituds per a la instal·lació d'aquesta darrera tractarà el present treball. Abans, però, per tal de facilitar la comprensió del lector actual, farem un repàs a les comeses i atribucions dels organismes i persones que hi intervenien més directament: l'Ajuntament, el "Procurador Síndico Personero" i el Repés l'Ajuntament, el "Procurador Síndico Personero" i el Repés.

L'AJUNTAMENT I EL PROCURADOR SÍNDICO PERSONERO

L'Ajuntament constituït pel decret d'erecció de la "Nueva Colonia de la Ciudad de San Phelipe" en oposició al de l'època foral, estava compost exclusivament per regidors d'extracció nobiliària que adquirien en el títol a la corona amb caràcter vitalici. Des de ben aviat i prou sovint, les regidories es van concedir a perpetuïtat o hereditàries, a diferència d'altres ciutats del regne on aquesta concessió reial va ser poc usual. Hi hagué també un regidor "Preheminente" i un Alferes Major, títols honorífics vinculats durant més de cent anys a la família Cebrià. Per últim, els regidors podien exercir per sí o a través d'un tinent, que cessava en morir el titular.

Hi havia més d'un ple a la setmana, on "Sus señorías" tractaven no únicament de temes relacionats amb el govern de la ciutat, sinó d'altres transcendents aleshores, però que avui ens escandalitzarien per la seua frivolitat. Qüestions com mantenir el privilegi de combregar amb espasa, estipular el color de la perruca que havien de posar-se en determinat acte públic, o la precedència sobre altres als seients de la Sala, podien arribar fins i tot a la Real Audiencia.

El càrrec era generosament remunerat i produïa diversos avantatges complementaris, com ara, concessions administratives, profitosos matrimonis o la possibilitat de col·locar de funcionari algun familiar.

Portada, entrada i pati de la casa de don Luís Cerdà i Rotlà. Foto JMC 1986

Els beneficis, poder i prestigi de les regidories eren tals, que hi havia qui falsificà la partida de baptisme per poder acreditar l'edat legal requerida per a accedir a la prebenda.¹

Amb la finalitat de frenar aquests abusos i neutralitzar la influència de l'aristocràcia local, existia en Castella un antic càrrec dit "Procurador Síndico General", que en una data imprecisa va implantar-se en l'ajuntament de la "Ciudad de San Phelipe".² No passà molt de temps sense perdre la seua funció de control, en coincidir per compra en la persona d'un regidor noble, que esdevenia així en art i part. Ferran VI va anul·lar la concessió en 1750, tot i fent d'aquesta figura un representant popular d'elecció indirecta:

"Y es mi voluntad, que el empleo de procurador síndico general que por compra ha recaído en don Luis Cerdá,

bolviéndose de los caudales que produgeren los arbitrios concedidos para las obras, lo que constare por su título averle costado, se suprima, y anualmente se elija sujeto que lo sirva, en la forma que lo dexaréis establecido, conforme al método de los pueblos de Castilla".³

El nou defensor del poble, malgrat no rebre cap compensació econòmica per la seua funció, havia de complir les ordenances i intervenir en:

"Los casos y cosas en que deva defender la Ciudad, sus rentas y el común, y oponerse y contradecir todo lo que ceda y redunde en su perjuicio... de suerte que su precisa obligación es invigilar en todo lo que sea provecho del común y procurar se evite lo que redunde en su daño".⁴

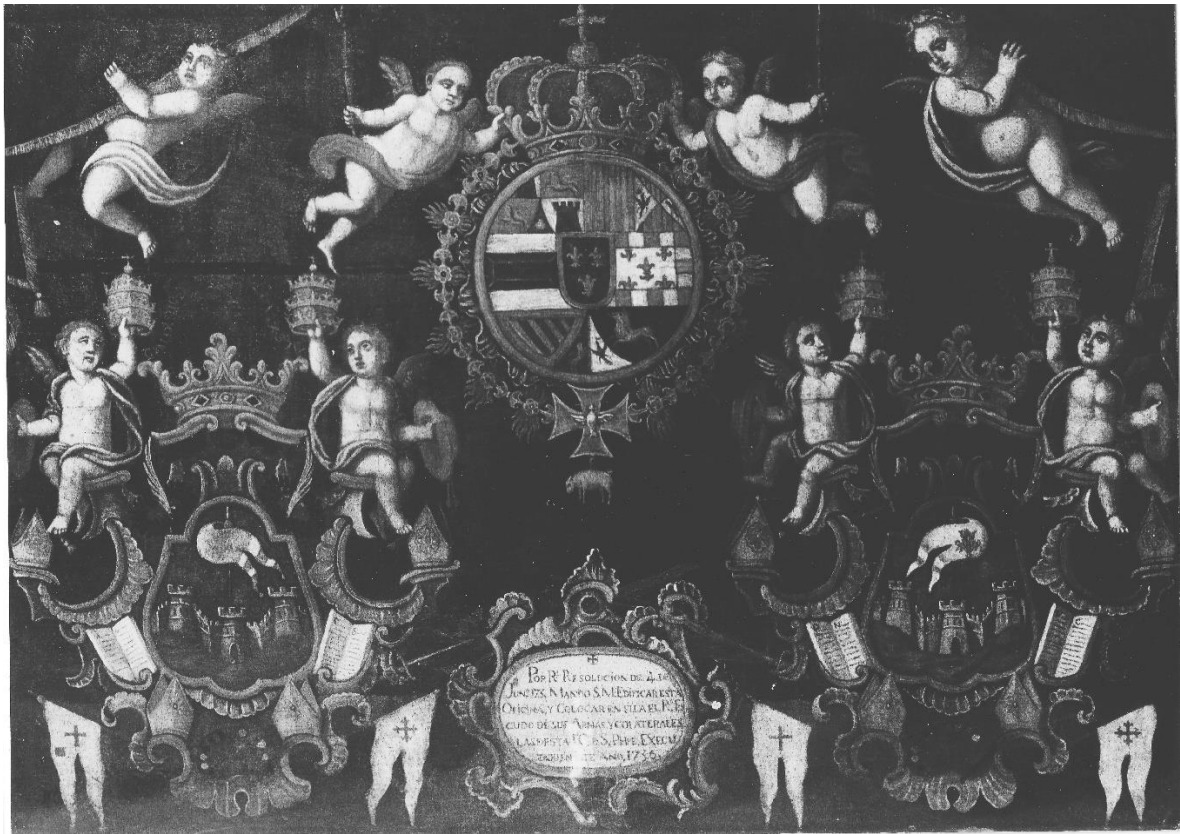
¹ És el cas de Pedro Nolasco Morales i Mora, (1792-1865), Regidor Noble d'ençà 1815, alcalde el 1820, i diputat per la província de Xàtiva en el Trienni Liberal. Veure el Llibre d'Actes Capitulars de la "Ciudad de San Phelipe" de l'any 1808, Capítols del 12 i 14 d'agost, ó els de setembre, 10 d'octubre i 26 de novembre. Folis 208 v, 210 v, 222 v, 224 v, 260 v-261, respectivament. Arxiu de la Seu de Xàtiva. Igualment en el Llibre

de Baptismes nº 13, de 1774 a 1799, Folis 214 V i 237. Arxiu de la Seu de Xàtiva. Darrerament va viure al Carrer de la Corretegia.

² *Ordenanzas Generales para el Gobierno Político y Económico de la Ciudad de San Felipe*. València, 1750, Joseph Estevan Dolz.

³ Ibid. Part III, Títol XIX, P. 381.

⁴ Ibid. Part I, Títol XVII, Ordre II, P. 42.

Quadre del Reial Repés. Museu de l'Almodí. Xàtiva. Foto JMC 1986

A més, el síndic va ser dotat d'algunes de les atribucions que tenia el mostassaf en època foral, com la vigilància sobre el Repés. Anys després, Carles III desdoblaria el càrrec en dos i el restabliria amb caràcter general per a tots els regnes de la corona.

EL TRIBUNAL DEL REPÉS

L'organisme regulador i controlador del mercat en època foral era la mostassafia. El càrrec de mostassaf era elegit anualment entre els ciutadans. Estava sota l'autoritat del Consell Municipal, però dotat d'amplis poders per a l'exercici de les seues funcions. Poc després de l'adveniment dels borbons, aquest ofici va perdre el seu caràcter democràtic en convertir-se en una regalia més que la corona va alienar i vincular hereditàriament en una família noble.⁵ En 1741, dins les reformes encetades per tal de limitar el poder de les aristocràcies locals, les atribucions del mostassaf varen ser retallades fins deixar-lo en una figura quasi decorativa. Ben aviat es nomenaren uns funcionaris que el substituïren, al

front d'un nou organisme d'encuny castellà, el "Repeso". En 1746 s'establiren provisionalment les "*Ordenanzas del Juzgado del Repeso, Lonja de Mercaderías y Peso Real*." La filosofia que les inspirava estava fonamentada en:

- Assegurar el cobrament de les taxes municipals per cada mida o unitat de mercaderia venuda o importada i el cobrament de les llicències anuals de venda.
- Evitar el frau en el pes, mida, preu i qualitat.
- Protegir els comerciants, artesans i colliters locals davant els venedors forasters. No cal oblidar que els regidors pertanyien a les grans famílies terratinents.
- Controlar el preu dels productes agraris i manufacturats, tot i evitant els monopolis i ocultacions.
- Garantir l'abastiment dels béns de primera necessitat.

L'edifici del Repés fou bastit, segons plànols de l'arquitecte Pina, al lloc que abans havia ocupat per la pescateria, és a dir, cantoner entre.

⁵ Íd. Part II, Títol I, ordre xxv. P. 140.

Cantó de la Llotgeta de la Mostassafia. Foto JMC 1986

el carrer homònim i el de la Caldereria. "Los Fieles Executores", nom que rebien els funcionaris al seu càrrec, tenien per comeses més importants, valorar les mercaderies, marcar el preu de venda i aplicar la taxa corresponent. Obligaven als venedors a romandre en la parada de la plaça fins les onze del matí, o almenys quatre hores d'ençà que passaven el control, per tal d'assegurar a bon preu l'abastiment mínim diari de gèneres al mercat. Complint el termini, els permetien fer venda ambulant per carrers i places, per ells mateix, o donar-la a comissió. Estava especialment prohibida l'acumulació de qualsevol tipus de mercaderia en evitació dels monopolis i de la carestia derivada d'ells. Aquesta mesura, dirigida a mantenir el preu dels articles en uns mínims raonables, va causar grans obstacles a la instal·lació de les indústries manufactureres. El perill fundat del qual pretenien fugir era el de la producció de béns de consum a baix preu que enfonsara el comerç local. D'aquesta manera, eliminada la competència, el domini del mercat quedava assegurat.

Així, qualsevol assumpte plantejat a l'ajuntament que atanyera a preus i abastiments, necessitava del dictamen del Tribunal del Repés. Si, a més a més, podia dia trasbalsar l'equilibri establert i corria perill l'interès comú, intervenia el

Llotgeta de la Mostassafia. Foto JMC 1986

"Síndico Procurador General". D'aquesta forma, els entrebancs polític-administratius imposats pel centralisme als abusos de la noblesa eren un mecanisme quasi perfecte.

Fet un repàs a les institucions, al càrrec de les quals estava el govern polític i econòmic de la ciutat, en especial pel que fa a matèria de mercat, entrarem a tractar la problemàtica suscitada amb motiu de la sol·licitud per a instal·lar el forn del vidre. Per sort, sobre l'establiment d'aquesta indústria ens ha arribat abundant documentació. El seu valor no rau tant en la informació proporcionada sobre la qualitat existent o quantitat de la producció, dades que no esmenta, com en les tensions que deixa traslluir, la pugna per l'autonomia municipal, la desconfiança davant les idees de la Il·lustració i altres detalls que ens acosten a la realitat de la Xàtiva del Set-cents.

UN OBRADOR DESCONEGUT I UN TOPÒNIM OBLIDAT

La primera indústria del vidre de la qual tenim constància documental és la que hi havia en València al Carrer del Moral, en un edifici de la família Carroç. La referència més antiga figura en un ban de 1689, esmentat per cronista Boix, en el qual el vell topònim havia estat substituït pel de

Plaça del Mercat, configurada després de la Crema de Xàtiva. Foto anònima, c. 1950

Forn del Vidre. No tornem a tenir notícia d'altres fins a mitjans del segle XVIII, quan a la franja costera s'establiren uns artesans vidriers holandesos.⁶ Sembla que dels aprenentatges autòctons que entraren a treballar en aquests obradors, eixiren els posteriors mestres que amb el temps s'independitzaren i crearen nous obradors. Segons Carles Álvarez, de qui prenem aquesta informació, n'hi havia a finals de segle sis: València, Alacant, Salines, L'Olleria i Alaquàs. Per a la mateixa època, Manuel Ardit⁷ en registra només quatre: Alaquàs, L'Olleria, Canals i Bussot. Cap dels dos autors menciona, doncs, l'existència del forn del vidre de Xàtiva, que com en València i Salines va donar origen al nom d'un carrer.

El forn del vidre de la "Ciudad de San Felipe" es va instal·lar, no sense resistències, a finals del segle XVIII, a l'inici del camí del Portet, paratge despoblat aleshores. Com en tantes altres ocasions, la singularitat de l'establiment

manufacturer es va emprar de referència identificadora. Així, en créixer un barri al seu voltant, un dels carrerons que van de la plaça del Trinquet a la de Sant Gaetà va passar a ser conegut amb el nom de carrer del Forn del Vidre fins fa uns anys, en què va canviar el nom de la minúscula via urbana pel de «Tereseta la Cadirera». Aquest discutible criteri de despullar un sant per a vestir un altre ha estat reiteradament responsable de la desaparició d'una part de la memòria col·lectiva de la ciutat.

L'ESTABLIMENT DEL FORN DEL VIDRE

Tot va començar quan el capítol de l'ajuntament de 3 d'abril de 1781 va tractar el memorial presentat per Joan Baptista Ferreres, llaurador, i Miquel Vidal, veïns de L'Olleria, sol·licitant llicència per tal d'instal·lar un forn de vidre en un terreny adquirit en "término de es esta Ciudad, fuera de su poblado":

⁶ ÁLVAREZ XIO, Carles. *Gran Enciclopedia de la Región Valenciana*, Tomo 12 Veu, "Vidrio", pàg. 202.

⁷ ARDIT LUCAS, Manuel. *El Crecimiento demográfico y económico*, article de *Nuestra Historia*, Tom. 5, pàg. 221. Mas-Ivars editores. València, 1980.

Escut de la ciutat de l'Oficina del Repés. Enderrocada en els anys 70 del segle passat. Foto MGB

"Haviéndose presentado un memorial por Bautista Ferreres y Miguel Vidal, vecinos de la villa de La Olleria en que exponen que, contemplando a propósito establecer en esta Ciudad un horno o fábrica de vidrio con que, al paso que logre algún beneficio y se empleen algunos jornaleros o trabajadores y los chicos con que destierran el ocio, logran a los vecinos algún útil y la satisfacción del género, suplican se sirva adherir esta Ciudad a dicha pretención y por lo que interesa la causa pública y objeto recomendable que se fomenten y adelanten las fábricas y obras en el Reyno. Acordó el Ayuntamiento, en su inteligencia, pase dicho memorial al Oficio del Repeso para que, ohiendo a dichos interesados informe lo que entienda."⁸

Primer que res, crida l'atenció el fet que cap dels dos peticionaris es presente com un professional de l'esmentada activitat artesana, encara que cal imaginar que almenys un d'ells coneixeria l'ofici. Tampoc són nobles, mercaders o menestrals als qui se'ls suposaria una capacitat d'acumulació de capital suficient com per a poder invertir en una indústria. De Ferreres sabem que era un llaurador de secà i de Vidal res s'especifica. Ambdós vivien en L'Olleria, centre

subministrador d'atífells de vidre a la capital de la governació, és a dir, l'aglomeració urbana amb més capacitat de consum. Sabien, per tant, que el preu de cost de les peces fabricades a L'Olleria venia gravat en el mercat de "Sant Phelipe" per:

- El transport
- Els previsibles trencats produïts en el viatge
- Les taxes imposades per l'ajuntament
- La comissió als venedors ambulants

Si ells aconseguien instal·lar un obrador al propi centre de consum, suprimirien els conceptes segon i tercer i a voltes el quart, si podien vendre directament. Reduït així el preu, les vendes augmentarien de manera considerable i el negoci estava assegurat. Coneixedors del tema i examinades acuradament les possibilitats que oferira, varen decidir arriscar el seu capital i presentar el susdit memorial fonamentat amb sòlids i subtils arguments.

Cal només repassar l'acord que figura a les actes capitulars, on el secretari va extractar els oferirà raonaments sens aparent fissura, dels interessats per adonar-se de la correcta assimilació i oferirà oportuna utilització d'alguns dels principis més representatius de la Il·lustració i el mercantilisme:

⁸ Libro de Actas Capitulares de la "Ciudad de San Phelipe" de l'any 1781. Capítols del 3 d'abril. F. 61v. AMX.

Localització aproximada del Forn del Vidre. Foto JMC. 1986

invocaren les disposicions que recomanaven el foment de les manufactures reals al regne; destacaren que proporcionarien llocs de treball, amb la qual cosa disminuiria el número d'ociosos, potencial font de delinqüència. Per últim, varen puntualitzar que, l'activitat proposada, beneficiaria als veïns, per tal com abastirien el mercat en quantitat suficient i a preu raonable.

Estudiada la petició pels regidors, acordaren lliurar-la al Repés, la intervenció del qual en matèria de mercats era preceptiva, segons s'ha dit. Les pretensions dels arriscats inversors causaren no poc regomello en els comissaris del Repés. Dos mesos després, encara no havien fet l'informe. Aquest inusual retard induïx a pensar en gestions verbals entre els funcionaris i l'ajuntament sobre la no conveniència d'autoritzar la indústria. Tanmateix, el silenci administratiu, actitud adoptada com a mesura dissuasòria, no va fer efecte. A primers de juny, els animosos empresaris reiteraren la petició i l'expedient tingué què ser desempolsat.

El dictamen dels comissaris del Repés introduí uns inesperats matisos que desbarataren els dos arguments més sòlids adduïts pels interessats: els

llocs de treball que generava un forn de vidre eren mínims; d'altra banda, la possibilitat d'inundar el mercat amb estris de vidre més barats que els que fins el moment disposaven, en comptes de beneficiar al públic, el perjudicava a curt termini. En efecte, deïen, la disminució del preu de venda arruïnaria i faria desaparèixer els venedors ambulants, la mercaderia dels quals venia gravada pels costos de transport i la comissió. Aconseguit aquest objectiu, Ferreres i Vidal monopolitzarien el mercat i imposarien preus abusius. Per últim, la ferma oposició manifestada en l'informe venia reforçada per una contundent evidència: no hi havia prou llenya al terme per a absorbir el consum que generaria una indústria de tals característiques. Feia poc, recordaren els comissaris, que la ciutat s'havia trobat en la greu situació de quedar-se sense pa per no tenir llenya per a coure⁹

Davant d'un informe tan desfavorable, l'acord fou desestimat, encara que no per unanimitat, cosa summament rara en aquella època. El regidor discrepant va ser Thomas Jacinto Aliaga¹⁰ "Que protestava dicho acuerdo por perjudicial y gravatorio al común por contemplar ser utilísima dicha fábrica por las razones que el pretendiente

⁹ Íd. Capítol del 6 de juny. Ff. 89v i 90. AMX.

¹⁰ Era advocat i tinent de regidor pel duc de Berwick, el titular.. Vivia al Carrer Sanchis. Vegeu el Lligall, "*Nobleza de los Regidores, 1745-1817*", núm. 1303. AMX.

expresa."¹¹ Ensenys a la d'Aliaga s'alça en contra la veu del *personero procurador general*, amb paraules més explícites que aquell. L'Ajuntament, raonà, no podia oposar-se a la instal·lació de la fàbrica perquè aquest tipus d'activitat estava protegida per la corona. D'altra banda, si hi havia carestia de llenya era a causa de la deixadesa dels regidors, per tal com el terme en el que els habitants de "San Phelipe" podien fer-ne, era extens i feia temps que havia estat ocupat per estranys, sense que l'ajuntament haguera intentat recuperar un dret de la Ciutat. A més a més, continuà el síndic, els interessats es comprometien a abastir-se de llenya fora del terme, amb la qual cosa els temors eren infundats. Per últim, al seu entendre, generava riquesa per a la hisensa municipal: "Pues siempre por el aumento de vecinos se aumentará el recobro del equivalente y demas pechos conseqüeles."¹²

I puix que el seu paper era quelcom més efectiu que el d'oposició en minoria, fent ús de les seues prerrogatives, va demanar certificació de l'acord i de la seua protesta raonada en previsió d'un plet. La resposta obertament coactiva dels regidors a les paraules del Síndic, tot i taxant-lo d'arbitrari i contradictori, delata les tibants relacions existents entre l'un i els altres:

"Que en cazo de darse testimonio sea, con incerción de las protestas o representaciones que como a diputado tiene hechas de la gran falta de leña en este término en la contingencia de haberse de suspender el coser el pan por falta de leña y demás motivos que, en caso de hasérsele cargo por la superioridad de haverlo negado, se haría constar."¹³

LA QÜESTIO DEL PROCEDIMENT

Convegut que per la via usual no obtindria el que desitjava, l'eixit llaurador canvià d'estratègia i emprà els recursos que la llei posava al seu abast: va recórrer a l'Intendent General, el qual, el 16 de juliol, lliurà la petició a la Cort. El 3 d'agost,

Carles III signava a San Ildefonso una Reial Ordre per la qual autoritzava l'establiment del forn del vidre a canvi de 4 lliures de pensió anual pel pagament de l'emfiteusi.¹⁴ Amb l'aprovació reial tinguda, cregué, o l'interessà creure, que havia vençut tota resistència i va començar a construir el forn. No comptava, però, que el cop assestat a l'orgull dels regidors predisposaria a aquests a filar prim en matèria legal.

Prompte arribà la notícia de les obres a oïdes de l'Ajuntament, l'autoritat i mitjans del qual eren ben distints dels actuals. A hores d'ara ja sabia que res no podia fer per impedir-ho i havia de canviar de tàctica per tal que la dignitat de la institució no quedara malparada. El problema es reduïa a una qüestió de prestigi i autoritat davant els veïns i de l'insolent llaurador. L'única eixida aïrosa era apel·lar a defectes de forma en el procediment administratiu, puix Ferreres havia omés presentar la "Real Cédula" a l'Ajuntament perquè donara el vist i plau. Així doncs, paralitzà les obres, demanà dictamen a l'advocat per a presentar recurs al Consell d'Hisenda i requerí els documents a l'interessat:

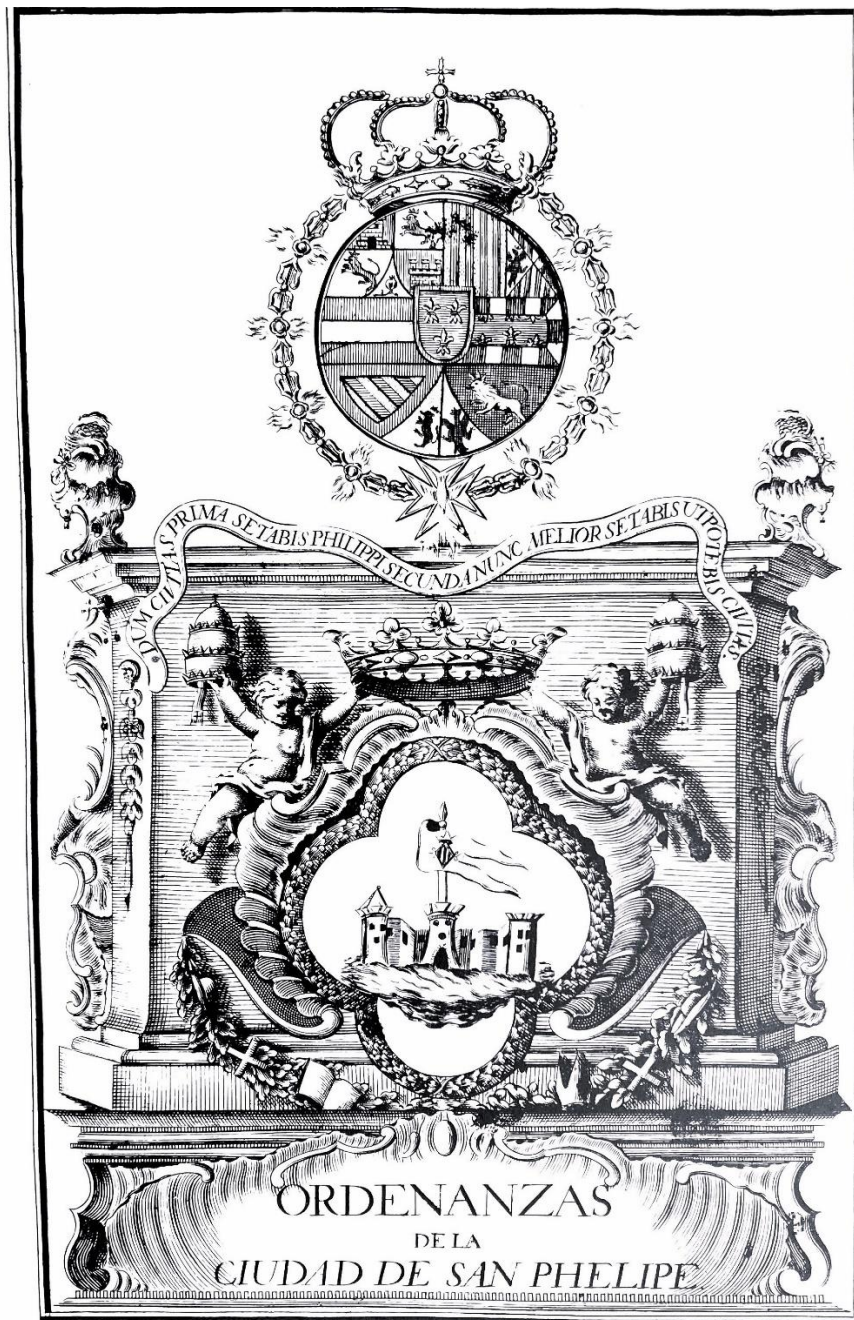
"El Sr. Dn. Francisco Cebrián dixo que respecto de haver llegado a su noticia haver tomado medidas para establecer el Horno del Vidrio en esta Ciudad, cuya pretensión se negó por el Ayuntamiento y se acordó por las razones que allí se exprezaron que, en caso de interesarlo se hiciesse oposición para llevarlo al debido efecto. Determinó nuevamente el Ayuntamiento en su vista se ponga instancia en el Consejo de Hacienda de la Sala que corresponda, precedido el dictamen de los abogados en comisión al Sr. Dn. Gines Ferrís, como igualmente, si se estimase, se represente al mismo tiempo y que el subsíndico pida por pedimento presente Bautista Ferreres el título que tenga o permiso que haia obtenido y que en el interín no se innove en la construcción del horno, atendidas las circunstancias de no haberse presentado el título o permiso que huviere para ello. En cuia deliberación

¹¹ Libro de Actas Capitulares de la "Ciudad de San Phelipe". 6 de juny. Ff. 89 v i 90. AMX.

¹² Id.

¹³ Id.

¹⁴ Id. Capítol de l'1 de desembre. Ff. 166 al 167.

H. R. Ricarte sculp. Valen. año 1750.

fue menos (*votà en contra*) el Sr. Dn. Vicente Pelegero, que dixo que, en atención a que en el día no existen iguales motivos por parte del término a abastecerse de leña de fuera del término, por lo que siendo así que es en más beneficio del común que de perjuicio, no adiere a la determinación acordada y la no adiere a la determinación acordada y la protestó."¹⁵

Al vot negatiu de Thomas Jacinto Aliaga, s'afegia ara el del seu parent Vicente Pelegero.¹⁶ És a dir, front a deu regidors intransigents, dos havien adoptat una postura pragmàtica. En aquesta ocasió, però, Pelegero prengué part activa, i en la seua qualitat d'administrador de la Batlia va acudir a l'Intendent General per tal d'obtenir informació sobre l'existència real del permís. El 17 de novembre ell mateix tornà a dur

¹⁵ Íd. Capítol del 4 de setembre. Ff. 132v i 133.

¹⁶ Una germana de Tomás Jacinto estava casada amb un fill de Vicente Pelegero. Vegeu, "Pruebas de D. Pasqual Mª Alonso". AHN. Secció d'Estat. Carles III. Exp. 1884.

l'assumpte al ple, aconseguint que s'aprovara la seua proposta de retirar la demanda per tal d'evitar els costos de "pleitos voluntarios"¹⁷ Per fi, l'Ajuntament concedia la llicència demanada set mesos abans.

Podria imaginar-se que, una vegada vençuda la resistència municipal a passar de llarg el preceptiu tràmit de presentació de la "cédula", havien conclòs els obstacles, però no fou així. Quan ja ningú ho esperava, Raymundo Ferrer,¹⁸ advocat més legalista i puntós que els propis regidors, atjà de bell nou la foguera en lliurar l'informe sol·licitat. La seua intervenció és, sens dubte, la més brillant i reveladora de tot el procés administratiu. Segons ell, l'obstinació de Baptista Ferreres en no presentar els documents, potser es devia a la inexistència d'aquests. Però, els tinguerà o no, la qüestió de fons hi subsistia i no era altra que la pèrdua al prestigi de l'Ajuntament que suposaria eludir els tràmits burocràtics. Els regidors havien de paccionar i aprovar allò que convinguera a la ciutat. Desqualificà a Pelegero, a qui titllà de crèdul, pels arguments emprats per a precipitar la llicència. Des de la seua òptica jurídica tan estricta pretengué condicionar o coaccionar a la corporació per a què tornara a considerar el tema. La seua mentalitat obscurantista i anti-il·lustrada va saber plasmar-la magistralment en aquesta frase escrita sense cap rubor, que expressa el recel i repugnància que sentia per les innovacions: "Ignora el Ayuntamiento que Ferreres haya dado este passo (*la petición*) ni obtenido decreto que lo dispense (sin) que sin esta solemnidad pueda tolerarse una obra que solo por ser nueva tiene contra sí la presunción de mala."¹⁹

La intervenció de Raymundo Ferrer va donar el fruit que desitjava. El primer de desembre el

capítol coneixia els documents requerits i comissionava al Regidor Ginés Ferriz per a pactar les condicions d'establiment de l'obrador. Sis dies més tard tornava al Ple l'assumpte per vuitena i darrera vegada. Davant l'informe del comissionat, l'ajuntament va retirar la demanda i atorgà el vist i plau a l'apertura del Forn del Vidre. A canvi va imposar unes clàusules i requisits que minvaven considerablement els guanys previstos pels inversors:

"Se hallana a traer toda la leña que consume el horno del Vidrio de los terminos de Monteza, Bolayte, Anna, Chella y Estubeny, dexando los restantes terminos libres, dar el vidrio para el consumo de todos los vecinos de esta Ciudad a precio de carga, obligandose igualmente a franquear de su repuesto a los Hornos de Cozer Pan quanta leña huviesen menester en caso de necesidad y a no mermar la que viniese venal para esta Ciudad."²⁰

A partir d'ara es perd tota notícia sobre la sort de la modesta indústria. Amb tan adversos condicionants hagué de ser poc rentable per als empresaris. Mig segle després no quedava d'ella més que el record fixat en el nom d'un carrer, i avui, ni tan sols això.²¹ Aquest topònim de vida ben curta, lluny de ser una anècdota banal és una font d'informació sobre la evolució urbana i sobre la pròpia història de la ciutat. El Forn del Vidre, sense ser el nom de carrer més interessant de Xàtiva, és per les circumstàncies que envoltaren el seu origen, un indiscret i inestimable testimoni de la nostra societat divuitenca.

¹⁷ Libro de Actas Capitulares de la Ciudad de San Phelipe. 1781. Acta 17 de novembre. Ff. 156v i 157.

¹⁸ Natural de Carcaixent. Advocat de l'ajuntament i més tard regidor noble. Cunyat de Thomas Jacinto. Malgrat el parentesc els criteris d'ambdós són oposats. Caldria interpretar açò, en part, com a conseqüència d'una certa tibantor produïda pel fet de que Aliaga havia votat en contra del nomenament de Ferrer com advocat de la corporació, el 3 d'agost anterior, candidatura recolzada en

canvi per Francisco Cebrian, el regidor més recalitrant. Ferrer vivia en el nº 9 de la Corretgeria, i Cebrian en el 7.

¹⁹ Libro de Actas Capitulares de la Ciudad de San Phelipe. 1781. Acta del 24 de novembre. Ff. 158 al 159.

²⁰ Íd. Capítol del 7 de desembre. Ff. 169v i 170.

²¹ Real Patrimonio de la Baylia de San Felipe. 1834. Índice General del Cabreve de la Baylia de San Felipe. Reg. 791., Arxiu del Palau Reial de Madrid.